

Angelika Kaczmarczyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wydział Zarządzania i Finansów,
Katedra Teorii Rachunkowości i Analizy Finansowej
angelika.kaczmarczyk@ue.wroc.pl

UŻYTECZNOŚĆ A WIARYGODNOŚĆ INFORMACJI SPRAWOZDAWCZEJ – KIERUNKI ZMIAN

Streszczenie: Podstawową funkcją systemu rachunkowości jest funkcja informacyjna. Prawdopodobna jej realizacja powinna być podstawowym celem osób odpowiedzialnych za prowadzenie ksiąg rachunkowych. System rachunkowości jest punktem wyjścia dla generowanych informacji sprawozdawczych. Potrzeby informacyjne użytkowników są kluczowym punktem zainteresowania osób sporządzających sprawozdania finansowe. Niezależnie jednak od oczekiwań odbiorców informacji sprawozdawczych, informacje te powinny posiadać określone atrybuty, które zwiększają ich użyteczność. Celem artykułu była próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy jest możliwe zapewnienie użyteczności informacji sprawozdawczej w raportach ogólnego przeznaczenia dla wszystkich ich odbiorców oraz czy poszczególne cechy jakościowe określone w założeniach koncepcyjnych wzajemnie się nie wykluczają? Wykorzystano w nim analizę aktów prawnych oraz literatury z zakresu sprawozdawczości oraz metody dedukcji. W pierwszej części artykułu zaprezentowano definicje informacji oraz cechy, jakie powinna posiadać. Następnie omówiono cechy jakościowe informacji sprawozdawczej, przy czym najwięcej uwagi poświęcono użyteczności, przydatności oraz wiarygodności informacji.

Słowa kluczowe: informacja sprawozdawcza, wiarygodność, użyteczność.

Klasyfikacja JEL: M41.

UTILITY AND RELIABILITY OF REPORTING INFORMATION – DIRECTIONS OF CHANGES

Abstract: The accounting system is the starting point for reporting information. Despite certain expectations of the users of the reporting information, this informa-

tion should have attributes. The purpose of this article is an attempt to answer the question of whether it is possible to ensure the usefulness of information reporting for all of its customers and whether the individual quality characteristics are not mutually exclusive.

Keywords: reporting information, utility, reliability.

Wstęp

Informacja sprawozdawcza jest od wielu lat przedmiotem zainteresowania zarówno teoretyków, jak i praktyków rachunkowości. Na jej podstawie podejmowane są kluczowe decyzje ekonomiczne w jednostkach gospodarczych. Postępujące procesy globalizacji sprawiają, że coraz większą wagę przywiązuje się do jakości tej informacji. Zgodnie z założeniami koncepcyjnymi MSFF [MSFF 2011, par. C2], celem sprawozdawczości finansowej ogólnego przeznaczenia jest dostarczenie informacji o jednostce gospodarczej. Informacje te powinny być użyteczne dla obecnych i potencjalnych inwestorów, pożyczkodawców i innych wierzycieli w procesie podejmowania przez nich decyzji w zakresie zaangażowania kapitału. Tak sformułowany cel główny kładzie nacisk na użyteczność informacji sprawozdawczej. Należy zwrócić uwagę, że założenia koncepcyjne główną uwagę kierują na odbiorców zewnętrznych. Sprawozdanie finansowe jest zatem „wizytówką” danego przedsiębiorstwa. Oprócz użytkowników zewnętrznych istnieje także grupa odbiorców wewnętrznych, dla których informacje sprawozdawcze są źródłem podejmowania decyzji, czyli są wykorzystywane na potrzeby np. analizy finansowej. Według Financial Accounting Standards Board najważniejszą grupą użytkowników są akcjonariusze, inni inwestorzy oraz wierzyciele.

Potrzeby informacyjne poszczególnych grup odbiorców zewnętrznych nie są jednolite. Jednoczesne spełnienie tych potrzeb dla każdej grupy odbiorców jest niemożliwe. W skali międzynarodowej podejmowane są działania mające na celu doskonalenie procesu tworzenia oraz prezentowania informacji sprawozdawczej, tak by zabezpieczyć interesy różnych grup interesariuszy. Celem niniejszego artykułu była próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy jest możliwe zapewnienie użyteczności informacji sprawozdawczej w raportach ogólnego przeznaczenia dla wszystkich ich odbiorców oraz czy poszczególne cechy jakościowe określone w założeniach koncepcyjnych wzajemnie się nie wykluczają.

1. Informacja jako zasób przedsiębiorstwa

Według J. Penca [1994, s. 83–84], dobrze podjęta decyzja to co najmniej 80% informacji, 10% inspiracji (pomysłowości) i 10% intuicji menedżera. Niektórzy ekonomiści twierdzą, że posiadanie informacji jest ważniejsze aniżeli posiadanie środków pieniężnych.

Informacja jest jednym z podstawowych pojęć we współczesnym świecie, a mimo to nie została jednoznacznie zdefiniowana. Etymologicznie termin *informacja* pochodzi od łacińskiego *informatio*, co oznacza wyobrażenie, wyjaśnienie, zawiadomienie. W literaturze przedmiotu prace mające na celu wyjaśnienie istoty informacji pierwszy rozpoczął C.E. Shannon [1948]. Jego rozważania dotyczyły zagadnień transmisji sygnału przez kanał informacyjny, z uwzględnieniem szumu informacyjnego. Z racji charakteru prac, teoria Shannona, choć często nazywana jest ilościową teorią informacji, w zasadzie jest teorią komunikacji. Nie definiuje samej informacji, a jedynie jej ilość. Shannon utożsamia informacje z danymi [Grabowski i Zajac 2009, s. 5].

Teorią konkurencyjną do teorii Shannona jest teoria B. Langeforsa, który wyraźnie odróżnia dane od informacji oraz kładzie nacisk na uwzględnienie wymagań użytkowników informacji. Informacja jest interpretacją otrzymanych danych [Grabowski i Zajac 2009, s. 6]. Informacja ma charakter subiektywny, potencjalni odbiorcy mogą tworzyć różne informacje na podstawie tych samych danych. Od czasów prób sformułowania teorii informacji powstało wiele jej definicji, chociaż wielu autorów, zdając sobie sprawę z trudności w wyjaśnieniu tego terminu, unika w swych rozważaniach jego definiowania [Mazur 1970, s. 19; Oleński 1997, s.14]. Zestawienie definicji informacji zaprezentowano w tabeli.

Reasumując, należy podkreślić, że wielu autorów podkreśla użyteczność informacji dla odbiorców (między innymi F.J. Gallant [1982], C. Martin i P. Powell [1992] oraz T. Wierzbicki [1992]). Informacje muszą mieć znaczenie dla decydenta w określonej sytuacji, w przeciwnym razie są bezwartościowe i nie spełniają swojej funkcji. Informacja, która nie zwiększa naszej wiedzy, a więc nie może być podstawą podejmowania decyzji, nie jest informacją ekonomiczną.

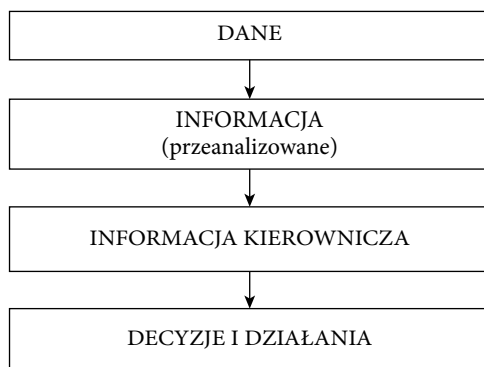
Dość często informacja jest kojarzona z takimi kategoriami jak: *wiedza*, *dane*, *wiadomość*. Jest to jednak potoczne i uproszczone rozumienie kategorii ekonomicznej, jaką jest informacja, ponieważ dane i wiadomości dopiero po transformacji oraz nadaniu im konkretnych cech charakterystycznych stają się informacjami. Reprezentanci nauki o rachunkowości oraz nauki o zarządzaniu są w tej kwestii zgodni – każda informacja jest daną, nie każda dana stanie się informacją. Pojęcie informacji jest zatem dużo węższe. Można zaryzykować stwierdzenie, że *dane* stają się *informacjami*, jeśli są zrozumiałe dla odbiorcy

Tabela 1. Wybrane definicje informacji

Informacja – definicja	Autor
Informacja jest życiodajną krwią w organizmie zarządzania – jest podstawą trafnych decyzji kierowniczych. Jeśli nie można uzyskać właściwych informacji, to decyzje muszą się opierać na przypuszczeniu, odczuciach lub zgadywaniu.	G.E. Milward [1967]
Informacja to jest to, co zmienia i wspomaga zrozumienie, natomiast dane stanowią wejście do kanału komunikacji. Dane są materialne i składają się z numerów, słów, rozmów telefonicznych lub wydruków komputerowych wysłanych lub otrzymanych. Dane nie staną się informacją, dopóki ludzie nie użyją ich do poprawy swojego zrozumienia. Menedżerowie potrzebują informacji, nie danych. Systemy informacyjne powinny dostarczać raczej informacji, nie danych.	R.L. Daft [1992]
Informacje to to, co powstaje w wyniku pewnych działań myślowych człowieka (obserwacji, analiz) z sukcesem zastosowanych do danych, by odkryć ich istotę lub znaczenie.	F.J. Galland [1982]
Informacje pochodzą z danych, które zostały przetworzone tak, by stały się użyteczne w podejmowaniu decyzji.	C. Martin i P. Powell [1992]
Treść zaczerpnięta ze świata zewnętrznego, która zwiększa wiedzę lub zmniejsza niewiedzę decydującego, niepewność i nieokreśloność sytuacji decyzyjnej.	T. Wierzbicki [1981]

Źródło: na podstawie: [Grabowski i Zając 2009, s. 8].

i zmieniają jego stan wiedzy o opisywanym obiekcie. Dane muszą być przetworzone tak, by miały realną wartość dla odbiorcy. Zależność pomiędzy danymi a informacjami prezentuje poniższy schemat.

Rysunek 1. Zależność między danymi a informacjami

Źródło: [Stoner i Wankel 1992, s. 447]

2. Użyteczność w aspekcie przydatności informacji sprawozdawczej

Informacja sprawozdawcza jest generowana przez system rachunkowości w przedsiębiorstwie. Zaspokaja potrzeby informacyjne różnych grup odbiorców. Informacja sprawozdawcza, by spełniała swoje funkcje, powinna charakteryzować się określonymi cechami, zwanymi cechami jakościowymi informacji sprawozdawczej. Dobra jakościowo i uzyskana we właściwym czasie informacja zmniejsza niepewność w procesie podejmowania decyzji. Polskie prawo bilansowe nie wymienia wprost cech jakościowych informacji sprawozdawczej, takie wytyczne można znaleźć w założeniach koncepcyjnych międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej. W ustawie o rachunkowości zostały określone tzw. zasady rachunkowości, które czasami są utożsamiane z cechami jakościowymi informacji sprawozdawczej. J. Samelak proponuje wprost, by zarezerwować pojęcie zasad rachunkowości również do skonkretyzowania pewnych cech jakościowych rocznego sprawozdania finansowego – ale także rachunkowości – takich jak: wiarygodność, zrozumiałość, przydatność i porównywalność, które w dużym stopniu decydują o użyteczności informacji w tym sprawozdaniu [Samelak 2004, s. 119].

Użyteczność jest obecnie naczelną i podstawową cechą informacji sprawozdawczej. Informacja jest użyteczna, jeśli jest przydatna i wiernie odwzorowuje rzeczywistość. Taka interpretacja cech jakościowych w założeniach koncepcyjnych wyłoniła dwa fundamentalne atrybuty użyteczności: przydatność i wierną prezentację. W stosunku do poprzednich klasyfikacji cech jakościowych przydatność była jedną z czterech podstawowych charakterystyk jakościowych obok: zrozumiałości, wiarygodności i porównywalności. Wzmocniono w ten sposób znaczenie przydatności jako charakterystyki informacji sprawozdawczej. Przydatność jest określana przez jej wartość predykcyjną oraz potwierdzającą. Wartość predykcyjna informacji (*ex ante*) to jej zdolność do wykorzystania jako podstawy prognozowania przyszłych wyników, podmioty mogą na jej podstawie dokonywać własnych prognoz. Wartość potwierdzająca to bardziej wartość *ex post*, gdzie użytkownicy potwierdzają lub zmieniają swoje oszacowania. Niestety, cecha przydatności jest cechą subiektywną, informacja przydatna dla jednej grupy odbiorców nie musi być przydatna dla wszystkich. Biorąc pod uwagę różne potrzeby poszczególnych grup użytkowników, atrybut przydatności nabiera bardzo ogólnego znaczenia.

Zastanawiające może się wydawać zmniejszenie ważności waloru porównywalności informacji sprawozdawczej. Obecnie jest ona nazywana cechą

dotadkową. J. Błażyńska [2012, s. 16] stwierdza wprost, że zrezygnowano z porównywalności na rzecz przydatności. Czy jednak brak porównywalności nie wpłynie na przydatność takiej informacji? Współcześnie wielu autorów podkreśla ograniczenie porównywalności sprawozdań finansowych w niektórych obszarach, wymieniając dwie główne przyczyny:

- przechodzenie rachunkowości od reguł (*rules-based accounting*) do zasad (*principles-based accounting*),
- zwiększenie zakresu wykorzystania wartości godziwej jako miernika wyceny [Garstecki 2014, s. 9].

Rachunkowość oparta na regułach proponuje kilka możliwych rozwiązań, ale to prawo definiuje, jakie rozwiązanie wybrać w określonym przypadku. Z kolei rachunkowość oparta na zasadach nie wyznacza konkretnego rozwiązania, lecz zbiór takich możliwych rozwiązań. Jednostka sama dokonuje subiektywnego wyboru spośród mniej określonych zasad. W rachunkowości opartej na zasadach rzeczywiście trudno jest mówić o porównywalności sprawozdań finansowych. Zasady są bardziej ogólne niż reguły, zawierają mniej wskazówek i interpretacji. Dowolność stosowanej wyceny pozostawiona do wyboru jednostkom zmniejsza porównywalność sprawozdań finansowych. Dany składnik majątku może prezentować różne wartości, w zależności od przyjętych metod wyceny.

Przydatności nie należy utożsamiać w użytecznością. Użyteczność ma szersze znaczenie. Użyteczność informacji jest traktowana jako zdolność do zaspokajania określonych potrzeb, w tym wypadku decyzyjnych użytkowników sprawozdania finansowego. Informacja użyteczna musi spełniać wymóg przydatności dla określonej grupy odbiorców. Przydatność jest rozpatrywana z punktu widzenia podejmowania decyzji przez danego użytkownika sprawozdania finansowego, jest cechą fundamentalną dla użyteczności, ale nie jedyną. Problem ze zdefiniowaniem przydatności wiąże się z koniecznością tłumaczenia międzynarodowych standardów rachunkowości na język polski¹. Przydatność można utożsamiać zatem w pewnym stopniu z istotnością. Informacje istotne to takie, które mogą powodować różnice w podejmowanych decyzjach. Przydatność odnosimy do danej decyzji użytkownika informacji sprawozdawczej. Informacje istotne to takie, których prezentacja może mieć duże znaczenie dla odbiorców, może zmienić podejmowane przez nich decyzje.

¹ W MSSF – przydatność występuje jako *relevance*. Przymiotnik *relevance* oznacza trafność, istotność, stosowność, doniosłość. Właściwie w żadnym słowniku polsko-angielskim nie można znaleźć tłumaczenia *relevance* jako przydatność. Przydatność tłumaczona jest jako *usefulness*.

3. Wiarygodność a wierna i rzetelna prezentacja

Wiarygodność jako cecha jakościowa została usunięta z założeń koncepcyjnych, mimo że była jedną z podstawowych cech jakościowych od 1989 roku. Obecnie mówi się o wiernym odzwierciedleniu. Wiarygodność i wierne odzwierciedlenie nie mogą być traktowane jako synonimy. W poprzedniej wersji założeń koncepcyjnych wierne odzwierciedlenie było cechą objaśniającą do wiarygodności. Wiarygodność była zatem pojęciem szerszym. Należy się zgodzić ze stwierdzeniem Ł. Matuszaka, że w wielu sytuacjach wierne odzwierciedlenie rzeczywistości gospodarczej przedsiębiorstwa może wymagać zastosowania szacunków wynikających z konieczności oceny treści tworzących ją zjawisk ekonomicznych. W konsekwencji informacja wiernie odzwierciedlająca rzeczywistość ekonomiczną podmiotu nie musi być związana z rzeczywistymi faktami, przez co nie musi być wiarygodna zgodnie z dotychczasowym rozumieniem tego atrybutu [Matuszak 2012, s. 92].

W pełni wierna prezentacja informacji powinna się cechować: kompletnością, brakiem błędów oraz bezstronnością. Cecha kompletności jest ściśle związana z istotnością informacji. Zakłada zaprezentowanie pełnych i prawdziwych informacji. Kompletna informacja to informacja zawierająca istotne dane, które zaspokajają potrzeby informacyjne użytkowników sprawozdania finansowego. Informacja kompletna to także informacja wolna od błędów. Należy zwrócić uwagę, że powyższe cechy przenikają się wzajemnie i nie jest możliwe spełnienie kryterium kompletności bez istotności i bezstronności. Bezstronność zapewnia wierne odzwierciedlenie rzeczywistości, gdyż cechuje się obiektywizmem, czyli brakiem oznak manipulowania danymi pochodzącymi z systemu rachunkowości.

Na podstawie powyższych rozważań nasuwa się pytanie, czy chęć zaspokojenia określonych potrzeb użytkowników sprawozdania finansowego nie wpływa na bezstronność i istotność tych informacji. Inne informacje chcemy przekazać różnym grupom odbiorców (inne są też ich potrzeby), co może się wiązać z wpływem na bezstronność i kompletność tych informacji. Należy zgodzić się ze stwierdzeniem M. Rówińskiej, która wskazuje, że „sprawozdawczość finansowa powinna przede wszystkim zapewnić wierne i rzetelne prezentowanie sytuacji finansowej [...], ukierunkowanie danych prezentowanych w sprawozdaniach finansowych na konkretną grupę odbiorców powoduje, że przestają one być rzetelne w pełnym tego słowa znaczeniu” [Rówińska 2013, s. 376]. Kompletnie i rzetelne informacje powinny być zatem odpowiednio interpretowane i przekształcane przez użytkowników, by mogli na ich podstawie podejmować stosowne decyzje. Presja odbiorców sprawozdawczości

finansowej jest w ostatnich latach na tyle duża, że podstawowym celem sprawozdawczości finansowej jest generowanie informacji przydatnych. Czy nie wpływa to jednak na zmniejszenie wiarygodnego i rzetelnego obrazu jednostki? Czy postrzeganie sprawozdawczości finansowej przez pryzmat potrzeb różnych grup użytkowników nie prowadzi do utraty podstawowej cechy jakościowej – wiernej prezentacji informacji sprawozdawczej? Założenia koncepcyjne traktują obecnie cechy jakościowe – przydatność i wierną prezentację – jako równorzędne cechy fundamentalne określające użyteczność decyzyjną. Pozostałe cechy zostały uszeregowane w odpowiedniej hierarchii, tak by nie wykluczały się wzajemnie.

Na koniec warto podkreślić, że usunięto zasadę ostrożnej wyceny, gdyż w pewien sposób była sprzeczna z wiernym odzwierciedleniem oraz neutralnością. Mogła prowadzić do zniekształcania obrazu jednostki. Poprzez takie działanie wykluczono jednak niepewność jako warunek funkcjonowania jednostki w otoczeniu, a ryzyko jest wpisane w proces funkcjonowania podmiotu na rynku. Czy wycena w wartości godziwej nie może doprowadzić także do zniekształcenia wizerunku danej jednostki? Ostrożna wycena to większa rozważa przy szacowaniu wartości w sprawozdaniu finansowym, teraz jej zabrakło.

Reasumując, należy podkreślić, że obecna klasyfikacja i hierarchia cech jakościowych jeszcze bardziej jest zorientowana na zaspokajanie potrzeb informacyjnych użytkowników sprawozdania finansowego. Interesariuszy jest jednak wielu i mają różne, czasem rozbieżne potrzeby w zakresie sprawozdawczości finansowej. Podporządkowanie się odbiorcom sprawozdawczości finansowej może doprowadzić do zmniejszenia waloru wiernej prezentacji, co w dużej mierze wpłynie na użyteczność informacji sprawozdawczej. Nie jest możliwe zapewnienie użyteczności w raportach ogólnego przeznaczenia, w jednakowym stopniu dla wszystkich ich użytkowników. Możliwe jest natomiast zaspokojenie potrzeb wspólnych dla wszystkich odbiorców.

Zakończenie

Rachunkowość jest uniwersalnym systemem informacyjnym. Odzwierciedla przebieg i rezultaty działalności jednostek gospodarczych. Jest źródłem tworzenia, ujawniania i prezentowania informacji podmiotom, które w bezpośredni lub pośredni sposób są zainteresowane działalnością jednostki. Rzetelna i aktualna informacja finansowa jest obecnie uważana za kolejny zasób przedsiębiorstw. Tylko informacje o odpowiedniej jakości gwarantują jej użytecz-

ność w procesie podejmowania decyzji. Obecnie w założeniach koncepcyjnych określono dwie fundamentalne cechy gwarantujące użyteczność decyzyjną informacji sprawozdawczej: przydatność oraz wierne odzwierciedlenie. Są to atrybuty równorzędne, które powinny charakteryzować informację.

W artykule poruszono problem możliwości równoległego występowania tych cech. Czy przydatność informacji dla poszczególnych grup użytkowników nie wyklucza cechy wiernej prezentacji? Czy informacja sprawozdawcza nie powinna przede wszystkim wiernie prezentować sytuacji danej jednostki, a każda grupa odbiorców zagregować tych informacji tak, by były dla nich przydatne? Istnieje ryzyko, że „zbytne” dopasowanie się do potrzeb wszystkich odbiorców informacji sprawozdawczej spowoduje zatracenie jej cechy wiernej prezentacji, która powinna być realizowana przy tworzeniu sprawozdania finansowego. Należy zgodzić się ze stanowiskiem M. Smejdy, która zauważa, że presja inwestorów na zabezpieczenie dla nich użytecznych informacji była tak duża, że w ostatnich latach w rachunkowości poczyniono istotne zmiany. Zmiany te prowadzą do stopniowego ograniczenia rzetelnego prezentowania informacji sprawozdawczych, które w „czystej” postaci pozostawia się użytkownikom i ich preferencjom [Smejda 2006, s. 174–175].

Nastawienie się tylko na zaspokajanie potrzeb użytkowników sprawozdania finansowego powoduje także stopniowy proces przechodzenia od rachunkowości opartej na regułach do rachunkowości opartej na zasadach. W podejściu opartym na regułach jednostka wie, jak trzeba postępować, ma szczegółowe wytyczne, natomiast w podejściu opartym na zasadach wie, co powinno się robić, ale jest to bardziej nieokreślone i obarczone dużą dozą subiektywizmu. Takich rozwiązań oczekują odbiorcy informacji sprawozdawczej. Rachunkowość oparta na regułach jest bardziej sformalizowana, rachunkowość oparta na zasadach daje większe możliwości wyboru dla sporządzających sprawozdania finansowe.

Bibliografia

- Błażyńska, J., 2012, *Standaryzacja zasad rachunkowości finansowej a perspektywy rozwoju rachunkowości*, w: Gabrusewicz, W., Samelak, J. (red.), *Obszary badawcze współczesnej rachunkowości*, Zeszyty Naukowe, nr 233, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Daft, R.L., 1992, *Organization Theory and Design*, West Publishing Company, St. Paul.

- Galland, F.J., 1982, *Dictionery of Computing*, John Wiley & Sons, Chichester.
- Garstecki, D., 2014, *Porównywalność a przydatność sprawozdań finansowych. Analiza w ujęciu metodologii K.R. Poppera*, *Studia Oeconomica Posnaniensia*, vol. 2, no. 4(265), s. 7–22.
- Grabowski, M., Zając, A., 2009, *Dane, informacja, wiedza – próba definicji*, Zeszyty Naukowe nr 798, Wydawnicwto Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Martin, C., Powell, P., 1992, *Information Systems: A Management Perspective*, McGraw-Hill, London.
- Matuszak, Ł., 2012, *Wycena a wiarygodność i porównywalność sprawozdania finansowego*, praca doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.
- Mazur, M., 1970, *Jakościowa teoria informacji*, WNT, Warszawa.
- Milward, G.E. 1967, *Organization and Methods – A Service to Management*, Mcmillan, London.
- MSSF, 2011, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Oleński, J., 1997, *Standardy informacyjne w gospodarce*, Wydawnicwto Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Penc, J., 1994, *Strategie zarządzania. Perspektywiczne myślenie. Systemowe działanie*, Placet, Warszawa.
- Rówińska, M., 2013, *Cechy jakościowe sprawozdania finansowego jednostek gospodarczych*, w: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, nr 757, Szczecin.
- Samelak, J., 2004, *Determinanty sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw i kierunki jej dalszego rozwoju*, Wydawnicwto Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Shannon, C.E., 1948, *A Mathematical Theory of Communication*, *Bell System Technical Journal*, vol. 27, no. 3, s. 379–423.
- Smejda, M., 2006, *Użyteczność decyzyjna informacji zawartych w sprawozdawczości finansowej*, w: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości* nr 32, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Stoner, J., Wankel, Ch., 1992, *Kierowanie*, PWE, Warszawa.
- Wierzbicki, T., 1982, *System informacji gospodarczej*, PWE, Warszawa.